

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

T R S T - 23. februarja 1989 - Leto XL. - Štev. 24. - Petnajstdnevnik - Quindicinale - Abbon. postale - Gruppo II/70 - 700 lir

Odgovornost vseh izvoljenih Slovencev

Scenarij se torej bistveno ni spremenil. Kakor gobe po dežju, tako so se po Maccanicovi napovedi, da namerava vlada predložiti svoj zakonski predlog o zaščiti slovenske manjšine, takoj pojavili brambovci «italijanstva» in zagnali običajni vik in krik. Poskusili so razširiti nekaj tradicionalnih laži, vendar so tako debele, da si jih niti «Piccolo» ne upa več objavljati. Očitno je nedavna anketa «Espresso» prepričala celo trdoglavce v uredništvu znanega italijanskega časnika, da so pač minili časi, ko se je Trst hahljal ob branju pesmic Mirka Dreka.

V Rim so poromali običajni voditelji Liste za Trst, ki skorajda patetično ponavljajo stare trike, kot naprimer pometanje mestnih ulic (žal, tokrat brez jugoslovanskih kupcev, katerim bi pripisali krivdo, če je mesto umazano) ali ponavljanje zahteve o preštevanju slovenske manjšine. Žalostno je, da jih je minister Maccanico sprejel in poslušal.

Pa tudi sicer niso vesti iz Rima bogve kaj spodbudne. Ko je Maccanico sprejel slovensko zastopstvo, ni hotel povedati, kaj pripravljajo njegovi funk-

Dalje na zadnji strani

Med razpravo na srečanju izvoljenih Slovencev na listah KPI v Gorici 15. t.m.

Žalitev demokratičnih čustev

O političnem razpletu v rajonskem svetu za Vzhodni Kras se je Delo pogovarjalo z načelnikom skupine KPI v tem upravnem telesu tov. Dolfijem Wilhelmom.

Več kot pol leta je trajalo, da je vaš rajonski svet po lanskim junijskih volitvah prišel do predsednika. Razplet je marsikoga presenetil...

Kronika razpleta je takale. Na zadnji seji smo končno prišli do obravnave dnevnega reda. Na osnovi našega predloga, da bi prišlo do izvolitve predsednika slovenske narodnosti, smo z zastopniki Slovenske skupnosti dosegli dogovor o podpori slovenskemu svetovalcu KPI. Prisotnih je bilo na seji 14 od skupnih 16 svetovalcev. Računali smo lahko na 7 glasov. Druga stran je štela 3 demokristjane, dva socialista — eden od njiju je Slovenec — enega republikanca ter neofašističnega misovca, kar skupaj spet znese 7 svetovalcev. Kot svetovalec z najvišnjim številom osebnih glasov sem moral sam prevzeti začasno predsedstvo seje. Opravila sem se lotil

v slovenščini, seveda ob navzočnosti uradne občinske prevajalke. Fašist je takoj zagnal vik in krik, češ da je to protizakonito itd. Posega mu nisem dovolil nadaljevati, ker se ni držal dnevnega reda, tako da se je njegovo razsajanje kmalu poglobilo. Prešli smo torej h glasovanju. Pri prvih poskusih je slovenski kandidat prejel dogovorjenih a nezadostnih 7 glasov, drugi kandidati pa po manj glasov. Do balotaže sta se prebila zastopnik KPI in socialistični kandidat Michele Turitto. Prvega so spet podprli svetovalci KPI in Ssk, drugega pa ostalih sedem z misovcem vred. Pri izenačenem izidu odloča starost kandidata. Z odločilnim glasom KSI je tako socialist Michele Turitto postal novi predsednik rajonskega sveta za Vzhodni Kras.

Do zadnje seje so tekla dolga in naporna pogajanja...

Da. V tej zvezi bi rad tole povedal: takoj po volitvah smo si novoizvoljeni svetovalci KPI začeli takoj prizadevati,

Dalje na zadnji strani

11. KONGRES TRŽAŠKE FEDERACIJE KPI

Nova KPI za alternativo za tvorno vlogo Trsta v Evropi narodov

TRST

Petek, 24. Februarja 1989, ob 18. uri

- Odprtje
- Pozdravi domačih in tujih gostov
- Uvodno poročilo tov. Nica Coste

Sobota, 25. Februarja 1989, ob 9. uri

- Obravnava
- Popoldne nastop evropskega poslanca tov. Giorgia Rossettija

Nedelja, 26. Februarja 1989, ob 9. uri

- Obravnava
- Dopoldne nastop vsedravnega tajnika ZKMI tov. Giannija Cuperla
- Volitve
- Zaključni govor načelnika komunistične skupine v evropskem parlamentu tov. Giannija Cervettija

Poudarki iz razprave na srečanju slovenskih izvoljenih komunistov

Vsi tovariši, ki so posegli v razpravo, so podprli predlog tov. Spetiča o sklicu zbora na splošnih volitvah izvoljenih Slovencev v Italiji. Potem ko je na vprašanje tovariša Devetaka senator Spetič dodatno pojasnil, kako se je delovanje slovenske enotne delegacije izvotlilo zaradi vzajemnega obmetavanja med Ssk in PSI ter njunega prerekanja o delitvi stolčkov in vplivnih položajev v manjšinskih organizacijah, je tovariš Boris Iskra izpostavil nov, svež, na demokratični suverenosti sloneč pristop k vprašanju enotnega nastopa Slovencev v Italiji, ki sta ga izpričala predlog o sklicu zbora na splošnih volitvah izvoljenih Slovencev v Italiji ter že samo srečanje slovenskih izvoljenih komunistov. Tak zbor naj bi tudi poskusil zblížati ali celo zediniti besedila Slovincem naklonjenih zakonskih predlogov. Svaril je tudi pred nevarnostjo ločenih predlogov za Benečijo.

Tov. Švab je bil mnenja, da nastopamo komunisti prepogosto neusklajeno ter da je pri našem delu preveč gole deklarativnosti. O slovenskem vprašanju naj se izreče tudi vsedržavni tajnik KPI tov. Occhetto. Tovarišem socialistom naj bi o tem vprašanju naslovili javen poziv!

Učitelj Dobrila, somišljenik in sopotnik KPI, je ugotavljal, kako vse nestrpneje tlita nezadovoljstvo z razmera-

mi med manjšino in pripravljenost na aktivno premagovanje mrtvila; vsiljuje pa se sum, kot bi «odgovorni» dejavniki v manjšini hiteli to pripravljenost gasiti...

Tov. Wilhelm je svaril pred tem, da bi se v juriš pognali sami in v njem izgorili. Polovičarstvo reformnih zakonov v Italiji je razmere marsikdaj celo poslabšalo. Ugotovil je, da se PSI na Tržaškem načrtno odpoveduje slovenskim volilcem, da bi ribaril med italijanskimi nacionalisti. Primorskemu dnevniku je očital nekritičnost in neprizadevost ob takih pojavih. Izkušnja z manjšinskim vprašanjem nam narekuje, naj ob simpozijih o demokraciji v Vzhodni Evropi pripravimo še kakšnega o demokraciji pri nas...

Deželni svetovalec Ivan Bratina je srečanje slovenskih izvoljenih komunistov uvrstil v tok predkongresnih priprav KPI in opozoril, da zastopajo Slovenci na listah KPI tudi svoje italijanske volilce: slovenskega vprašanja se zato lotevajo v širšem merilu demokratizacije italijanske družbe. Svaril je pred mrzličnostjo v bitki za zakonsko zaščito narodnostnih pravic: ne nasedajmo tekmovalni romarski strasti z obiski pri ministru Maccanico! Z italijanskim nacionalizmom naj v prvi vrsti obračuna italijanska demokracija, zlasti še s svojimi razumniki in politiki!

Tov. Kodrič je srečanje slovenskih izvoljenih komunistov uvrstil tudi med prizadevanja nove KPI, da obdrži sicer svoj množični značaj, obenem pa se opremi za vplivanje na javno mnenje prek najsodobnejših občil in prijemov ob nenehnem negovanju lastne podobe v javnosti. Vnema državnega vodstva KPI za zakonsko zaščito Slovincem v Italiji, glede Jugoslavije pa zaskrbljenost zavoljo poskusov omejevanja in odmerjanja pravic narodnosti — med njimi italijanske — glede na številčno razmerje naj se izrazita javno in slovesneje.

Tov. Švara je zagovarjal vztrajnejše iskanje solidarnosti med demokratičnimi Italijani; v ta namen utegnejo koristiti tudi obiski pri najvišjih oblasteh v Rimu.

Deželni svetovalec tov. Budin je v zaključni besedi med drugim izpostavil pomen srečanja in predloga o sklicu zbora slovenskih izvoljenih predstavnikov kot uveljavitve avtonomije politične razsežnosti, nikarte zanemarjanja ali celo zapostavljanja instanc civilne družbe in njenih predstavniških teles v manjšini.

Napovedal je tudi pripravo srečanj slovenske deželne komisije KPI z vsedržavnim tajnikom Occhettom ter predsednikom ZK Slovenije tovarišem Milanom Kučanom.

Poziv k solidarnostni akciji za obnovitev bolnice Franje

V noči s 7. na 8. januar t.l. je zemeljski usad v soteski Pasice pri Novakih nad Cerknim zgrmel na znamenito partizansko bolnico Franjo in njene objekte, jih delno porušil, delno močno poškodoval, uničil del zgodovinsko dragocenega inventarja ter razsul vse čudovite in avtentične dostope v bolnico, slapove in mostičke.

Partizanska bolnica Franja je v Evropi edinstven zgodovinski in kulturni spomenik, priča velikega boja malega naroda za svobodo, priča človekoljublja partizanskih zdravnikov, bolničarjev in vseh, ki so v jeku narodnoosvobodilnega boja skrbeli za ranjene in bolne partizane, jim s skrajno požrtvovalnostjo reševali življenja in lajšali trpljenje v najtežjih, često skoraj nemogočih pogojih. Skozi njo je šlo okrog 800 slovenskih, predvsem primorskih, in partizanskih borcev drugih jugoslovanskih narodov, med njimi okrog 80 pripadnikov

drugih narodnosti, predvsem Italijanov, ki so se skupno s slovenskimi partizani borili v enotah NOVJ, Rusov, Francozov, Angležev, Američanov in celo en nemški vojak. Zato je bolnica Franja ne le slovenski marveč mednarodni spomenik, ki je bil tudi predlagan za vpis v seznam svetovne humane in kulturne dediščine. V poveljnih letih si je bolnico Franjo ogledalo nad milijon dvestotisoč obiskovalcev, med katerimi nad 200.000 iz tujine.

Bolnica Franja stoji na primorskih tleh, bila je bolnica primorskih partizanskih enot v sestavi 9. korpusa, bila je izraz boja, humanosti in požrtvovalnosti naših primorskih ljudi, je in mora ostati naš ponos in svetlo, humano izročilo generacije, ki je šla skozi težke preizkušnje druge svetovne vojne, novim generacijam.

Obnova bolnice Franje ali vsaj njena povrnitev v čim bolj pristno prvotno

obliko je zato stvar najširše solidarnosti vseh, ki verujemo v ideale svobode in humanizma. Obnovitvena dela bodo zahtevala ogromna finančna sredstva. Republiška konferenca Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije in druge organizacije so na pobudo partizanskih ranjencev, zdravnikov, krajanov in drugih, naslovile na slovensko in širšo javnost poziv k solidarnostni akciji za obnovitev in ohranitev bolnice Franje.

Zato tudi podpisane organizacije na pobudo Zveze vojnih invalidov NOB, Vsedržavne zveze partizanov Italije VZPI-ANPI ter ANED in ANPPIA in Združenja aktivistov narodnoosvobodilnega gibanja

pozivamo vso slovensko javnost v Italiji, njene organizacije in ustanove ter demokratične italijanske ljudi, da se odzovejo in pridružijo pozivu za zbiranje denarnih

za obnovo Franje

Tekoči računi za »Bolnico Franjo«

- ♦ Tržaška kreditna banka - Trst: 5377/35
- ♦ Hranilnica na Opčinah: 7503
- ♦ Hranilnica v Nabrežini: 128801/82
- ♦ Kmečka banka - Gorica: 38921
- ♦ Hranilnica v Doberdobi: 13820173
- ♦ Hranilnica v Sovodnjah: 3910312

prispevkov za sanacijo spomenika bolnice Franje. V ta namen so pri slovenskih denarnih zavodih na Tržaškem in Goriškem odprti tekoči računi, prispevke, ki bodo objavljeni v Primorskem dnevniku in drugem tisku, pa se lahko izroči tudi na sedežih podpisanih organizacij in drugih, ki se pridružujejo tej pobudi.

Zveza vojnih invalidov NOB, Trst-Gorica-Videm
Vsestranska zveza partizanov Italije VZPI-ANPI, ANED in ANPIA
Združenje aktivistov narodnoosvobodilnega gibanja
Slovensko kulturno gospodarska zveza (SKGZ)
Svet slovenskih organizacij (SSO)

Z okrogle mize krožka »Che Guevara«

Piccolo, Primorski in monopol občil na Tržaškem

Nastopa tov. Vojmirja Tavčarja in Uga Polija o članku v *Espressu* in javnomnenjski raziskavi SWG

Vojmir Tavčar

Ko govorimo o občilih v Furlaniji - Julijski Krajini ter še posebej v Trstu, se mi zdi, da se vsiljuje uvodna ugotovitev. Tako rekoč vsi deželni dnevnik nastopajo v monopolnem režimu: tržaški *Piccolo*, videmski *Messaggero Veneto*, pordenonski *Gazzettino*. Primorski dnevnik za slovenske bralce. Podatek, ki splošno velja za Furlanijo-Julijsko Krajino, je tem resničnejši v Trstu, saj *Piccolo* praktično nima tekmecev med italijanskimi bralci, Primorski dnevnik pa tudi ne med slovenskimi. Prodaja siceršnjih deželnih dnevnikov je namreč v deželni prestolnici smešno nizka, navzočnost državnih dnevnikov pa, sorazmerno nizka; deželni radijski in televizijski dnevnik pa zavoljo deželne razsežnosti gotovo ne pomenita neposrednega tekmeča za časopis. Seveda velja tudi zrcalno nasprotna trditev.

Med glavne dejavnike visoke pronicljivosti *Piccola* v tržaško stvarnost sodi po pričevanju raziskave, ki jo je leta 1987 opravila družba SWG po naročilu deželnega časnikarskega sindikata, gosta mreža prodajnih kioskov in razpečevališč. Gostota le-teh odločno presega gostoto v drugih deželnih središčih. Te razmere bi seveda morale ustrezati tudi ostalim naslovom. Toda k temu se še povrnem; naj zaenkrat le pripomnim, da na prodajo vpliva po eni strani navada, pač pomenljiva poteza v mestu z visoko povprečno starostjo, po drugi pa skromna pozornost, ki jo državni dnevnik posvečajo Trstu. Sicer pa, če želiš v kino ali v gledališče, če se oziraš po nakupu hiše, če želiš na prireditvi, če iščeš urnik lekarn, moraš pač kupiti krajevni dnevnik.

Rahlo drugačen, zato pa nič manj monopolen, je položaj Primorskega dnevnika, ki se po značilnem slovenskem izročilu prodaja z naročninami in razpečuje s pomočjo kapilarnega omrežja raznašalcev.

V takih razmerah je tržišče nekako nabreklo od poživil in pomeni le delno zanesljiv pokazatelj tržnega zadovoljstva s časopisnim izdelkom. Naj grobo in poenostavljeno strnemo: če želi tržaški bralec v kino ali v gledališče, če želi zvedeti, kdo je umrl, da pospremi na zadnjo pot znanca ali prijatelja, bo pač kupil *Piccolo* ali pa ostal praznih rok. Preostaja mu, če gre za slovenskega bralca, le še alternativa Primorskega dnevnika. Toda skromno ali nikakršno

Dalje na 4. strani

Ugo Poli

Raziskava javnega mnenja po naročilu tednika *Espresso* ter vik in krik, ki ju je uredništvo *Piccola* zagnalo glede založniškega načrta preureditve dnevnika skupine Monti, narekujejo aktualnejši razmislek o *Piccolu* in občilih na Tržaškem sploh. Okrogla miza krožka *Che Guevara* je tej potrebi pravočasno ustregla.

Iz podatkov raziskave razberemo, da nad 85 odstotkov bralcev *Piccola* sega po njem po sili razmer: drugega krajevnega dnevnika v italijansščini enostavno ni.

Razmisleka sta vredna še dva podatka: izrazite sredinsko-desničarske poteze časopisa ter njegova oddaljenost od ljudskih slojev. Za konec pa »presenečenje«; samo 30 odstotkov bralcev bi nasprotovalo slovenski prilogi. Tudi siceršnji podatki potrjujejo dokajšnji obseg območja negotovih v zvezi z vprašanjem sožitja: 43 odstotkov vprašanih ne ve, ali je dnevnik pospeševal ali pa oviral povezovanje med Italijani in Slovenci; mnenje ostalih pa je rezko razpolovljeno.

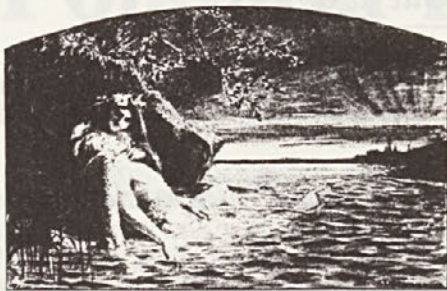
Seveda raziskava javnega mnenja, ki jo je opravila SWG, še ne pomeni tržne raziskave; pa vendar veliko pove, zlasti še, če jo beremo v luči siceršnjih podatkov.

Od prvega štirimesečja 1987 do prvega trimesečja 1988 je povprečna dnevna naklada *Piccola*, po izjavah založnika samega, padla s 70.812 na 54.669 izvodov. Najnovejši podatek govori o dnevnem povprečju 52.602 izvodov.

Upoštevati je še treba, da pomeni Trst nenormalno tržišče za velike vsedržavne dnevnik: *Repubblica*, *Il Sole 24 Ore* in *Giornale* se že vrsto let lahko ponasajo s precej višjim razmerjem izvodov na prebivalca kot v siceršnjih podobnih mestih.

Naj torej sklenemo, da »sta *Piccolo* in Trst eno in isto?« Sam ne odgovarjam pritrdilno, pa čeprav drži, da je vselej zastopal interese in stališča vladajočih italijanskih krogov. Le v kratki dobi njegove več kot 100 let dolge zgodovine se je *Piccolo* prelevil v dejavnik intelektualnega in moralnega preporoda v mestu: do tega je prišlo med letoma 1981 in 1984 pod vodstvom Luciana Ceschie. Njegovo odstranitev so tržaški liberal-nacionalni krogi doživeli kot ponovno osvojitve odločilne postojanke. Značilno je, kar piše Manlio Cecovini

Dalje na 5. strani

znanje slovenščine med italijansko večino onemogoča kakršnokoli tekmovalnost. Res je sicer tudi, da se slovenske-mu bralcu — kar upravičeno — upira nakup *Piccola*, — saj vidi v njem glasnika sil, ki so mu sovražne. Po podatkih družbe SWG so namreč dopolnili nakupu Primorskega dnevnika državni časopisi, v prvi vrsti *La Repubblica*.

Kot Slovenec naj še naglasim, da je *Piccolo* pod vodstvom Francie plaho nakazal nekaj odprtosti do manjšine, pa čeprav se ni odpovedal tudi bistveno odklonilnim potezom, kot priča na primer naslov ob primeru Pahor. Ta je sicer najnovejši, našli pa bi jih lahko nič koliko, zlasti še v zvezi s Sinhrotronom.

V članku v *Espresso* odkriva Roberto Di Caro v Trstu izrazito plitko, brezbarvno, v preteklost zazrto mesto, ki vprašanja sedanjosti potiska v podzavest. Sam *Piccolo* pa se je — po njegovem — taki stvarnosti preprosto prilagodil. Prepričan sem tudi, da mesto zelo vneto potiska v podzavest tudi osnovne vozle še nepremagane preteklosti, čeprav je vselej pripravljeno se prepustiti strastnemu podoživljanju spopadov iz preteklosti, ki naj bi v namenih bil sicer enak tedanjemu, a mu je čas pač okrušil ost. Minila so desetletja, vozli pa še niso razrešeni: odnos Trsta do nacionalizma in fašizma, razmerje do Slovencev in bližnjega zaledja, Rižarna. Na drugem bregu pa poskus potiskanja v podzavest vprašanja fojbi in istrskih beguncev. Tudi v krogu leveice še niso razvozlani zapleti iz časa spopada med Titom in Stalinom, med titovci in vidaljevci. Ni namreč brez pomena dejstvo, da je pred nekaj leti mesto tako rekoč premolčalo prvi poskus italijanskih in jugoslovanskih zgodovinarjev, da skupno pretrasejo tržaško preteklost in osvetlijo njene bistvene prehode.

Enako značilen se mi zdi primer Rižarne, še vedno nemega in nedoumljivega narodnega spomenika. Vprašajmo se le, koliko tržaških šol je bivšo rižarno sploh kdaj obiskalo, koliko je o njej govora pri pouku zgodovine. Do kod so pravzaprav segle raziskave o pomenu navzočnosti koncentracijskega taborišča v Trstu? Če je že treba o njem spregovoriti, se navajajo zgolj grozote preteklosti, vsa krivda pa vali na naciste kot nosilce edinega negativnega lika v zgodbi. Ne gre se zato čuditi, da je šla tako rekoč neopaženo mimo priobčitev razprave o uničevalnem taborišču, ki jo je

pred nekaj meseci oskrebalo Državno združenje bivših deportirancev.

Sicer pa bi lahko podobno dejali o drugih bistvenih prehodih tržaške polpreteklosti: molka in prikrivanje je pri vseh dovolj. Pa tudi o drugih, manj perečih in skelečih vprašanih občila molče, občutijo jih kot tuja. Vprašanje o tem, naprimer, zakaj ni v Trstu mladinske glasbe, zakaj zahaja malo občinstva na prireditve, ki se količkaj odmaknejo od tradicije in zatohle uradne kulture, zakaj ostaja znanost, da-si-ravno jo štejejo za enega od dejavnikov, ki naj Trst stavi nanj svojo bodočnost, osamljena trdnjavica brez kulturnega obče-vanja z mestnim tkivom. In še bi lahko naštevali...

Trst je nedvomno provincialno mesto, pozorno do lastnih površnih muh, še vedno zagledano v preteklost, ki se zaradi časovne odmaknjenosti kaže vse bolj zala in privlačna; mesto pač, ki si želi zagotoviti varno starost. Po preprihu, ki je zavel ob nastopu Liste za Trst, kako naj se v takih razmerah časopis ne

prilagodi obstoječi stvarnosti? Resnici na ljubo velja pripomniti, da je *Piccolo* za časa Luciana Ceschie poskusil plavati proti toku. Dejstva, da je moral krmilo prepustiti drugim, nemara ne gre pripisati njegovim «katoliško - komunističnim» nagnjenjem, tudi ne njegovi odprtosti do Slovencev, pa čeprav so se v ospredje pozornosti prerinili ravno ti očitki na njegov račun. Ceschin *Piccolo* je postajal nevaren zaradi njegovega poskusa, da bi mesto pripravil do tega, da se otrese svojega provincializma, da zajame iz deželne stvarnosti in se zazre v evropsko obzorje. Vse to je pomenilo prelom s shemami, v katerih se mesto rado leno pozibava in predaja pozabi preteklosti in sedanjosti. Odprtost do Slovencev in do opozicijskih sil je bila le posledica siršega pogleda na vlogo mesta, pa čeprav so ravno te poteze izpostavljale časopis očitkom določenega dela javnega mnenja.

V tako «normaliziranih» razmerah se časnikarji le poredkoma poslužujejo raziskovalnih strokovnih prijemov, pač takih, ki utegnejo dvigniti pokrov kakega vročega lonca, sprožiti probleme, odpreti vprašanja in tako prispevati k civilni in družbeni rasti skupnosti. Glede na prej omenjene mehanizme umetno poživljenega tržišča bi taki prijemi ne vodili v krčenje prodaje, kvečjemu narobe. Seveda pa bi v mestu zaživele razprave, prihajalo bi do kresanja mnenj.

Kot časnikar pa naj nazadnje pristavim še kako samokritično misel. Kriv-

da pač gotovo ne leži izključno na ramenih glavnih urednikov ter na izbirah založnika. Del odgovornosti za razmere na področju informacij v mestu nosimo tudi časnikarji. In to bodisi na poklicnem kot na sindikalnem polju: upravičeno oprežujemo za odnosi v podjetjih ter za spoštovanjem pogodbenih določil, pogosto pa smo dopustili, da je zdrknila v ozadje izčrpnost obveščanja, da bi se ognili spopadu z založniki prav glede točk, pri katerih terjajo poklic od nas nepopustljivost. Vest tako ali drugače skoraj vedno posreduje. Kar je za njo, pa skoraj vedno zamolčimo.

Dva primera se mi zdita dovolj značilna. Prvi zadeva Jugoslavijo. V primerjavi z državnimi časopisi vesti v krajovnem merilu ne pogrešamo; pogrešamo pa razmisleka o vzrokih krize ter o morebitnih posledicah, ki jih utegnemo občutiti v Italiji. Dejansko ostajamo na površju dogajanja.

Drug primer zadeva prisotnost Slovencev. Nekaj vesti pronikne, zgrinja lo molka tu pa tam popusti. Ni pa na primer pripravljenosti, da bi razumeli in pojasnjevali vzroke, ki Slovence vodijo k odporu do namestitve Sinhrotrona pri Bazovici, njihovo nezaupljivost do italijanske države. Namerno spregledujejo njihove dejanske zahteve glede globalne zaščite in njihove utemeljitve, namerno spregledujejo tudi njihov tak ali drugačen kulturni prispevek ter njihove napore v korist gospodarske rasti mesta.

In vendar bi prostora za izmenjavo, za večje medsebojno spoznavanje kot tudi za odpor zoper take naklepe le bilo; raziskava SWG govori, da bi 40% bralcev *Piccola* ugodno sprejelo prilo go v slovenščini, podobna raziskava pred poldrugim letom pa je izčrpala, da bi 60% običajnih bralcev Primorskega dnevnika ugodno sprejelo tedensko prilo go v italijanščini. Obstojata torej dokaj šnja radovednost kot tudi gotovo delu jejo v Trstu sile, ki si prizadevajo, da bi Trst in njegovo gospodarstvo tesne je povezali z zaledjem in z Evropo, da bi se uveljavil kot prednja straža sodelovanja. Zmanjkovalo je doslej sredstev pa tudi podjetniškega poguma, da bi prišel do veljave ravno ta Trst, zaenkrat morda še ne večinski, pa vendarle nezanemarljiv ter zanesljivo edini, ki utegne mestu vlti življenjskosti in razvojnega zaleta. Pri tem pa se občila v celoti vzeto, tako z delavci kot s podjetniki, niso izkazala.

Vojmir Tavčar

v knjigi «Trieste Ribelle» («Uporni Trst»), nekakšni zgodovini Liste za Trst, ki jo je pred kakim letom založila družba Sugarco, založniška hiša PSI. «Novost leta 1984 (je za Trst pomenil) prehod lastništva Piccola... od skupine Rizzoli k skupini Monti... (Tržačani) so lahko z zadoščenjem ugotovili, da je novi direktor Alberto Marcolin z eno svojih prvih potez odpravil stran z naslovom «Le cronache del N-E» (mednarodni vlogi severno-vzhodne Italije posvečeno stran, op. uredništva), ki je posvečala tako radodarno pozornost komunistom ter njihovi Slovincem naklonjeni politiki».

Ko torej kritiziramo današnji Piccolo, ne kaže pozabljati, kaj je ta dnevnik bil v preteklosti: od grozljivega sredstva totalitarne propagande za časa Chiara Alessia do «uradnega» glasila Odbora za zaščito italijanstva ter vrste naravnost zadnjih drž za časa Marcolina.

Menim, da se velja zavedati, da je dnevnik pod vodstvom Paola Francie tudi sad bitk, ki so večkrat «razdražile kakega imenitneža». Tožba Aleffi-Francia zaradi primera Moncini sloni na «kolektivni sodnijski vlogi», ki spominja na mafijske metode. Ne preseneča, da utegne kak žarek svetlobe v kočljiva zakulisja tržaške nomenklature ali pa obrzdanje protislovenske gonje, ki od časa do časa preplavi v Piccolo stran s pismi uredništvu (Segnalazioni) izpod strupenega peresa pravcati «stalnih sodelavcev», zaostri razmerje med direktorjem Piccola in «uglednimi» tržaškimi krogi.

Sam dr. Francia priznava, da se mu je v krožku Che Guevara prvič zgodilo, da bi ne bil deležen besednih napadov. Drži tudi, da se iz Piccola oglašajo mnogoteri glasovi že v kroniki, pa tudi v pismih. Ne gre tudi pozabiti, da je septembra 1987 pozdrav tržaških Slovencev shodu istrskih beguncev izpod peresa Klavdija Palčiča doživel 2 zaporedni priobčitvi, ker je bil prvega dne kdo z njega samovoljno oklestil pomembnejše poudarke.

Spopad med tokovi v uredništvu samem je še vedno oster. Sam Francia priporoča, da je na seji načelnikov odredkov ob napovedi uvedbe nove strani s kroniko pod naslovom «Alpe-Adria» polovica navzočih vzrojila, češ: «Kako vendar, saj nam je šele pred kratkim uspelo odpraviti stran Nord-Est!»

Zato niso utemeljeni izgovori v zvezi z neobjavljenim pismom senatorja Spetliča o strokovni raziskavi glede fojbe, ki ga je sicer pozneje priobčil Meridiano. Ne gre za to, po mojem, da izkrčimo prostor poročanju o znanosti in bodočnosti ter preprečimo novo razpravo o zgodovini. Gre prej za to, da se današnji Piccolo omejuje zgolj na zrcaljenje zunanje podobe krajevne stvarnosti, ne da bi kopal v ozadje in razkrival virov dogajanja. Od tod razdrobljena podoba dogajanja in stališč, ki se jim pogosto pridružujeta uredniška plahoost in

avtocenzura in tako skupaj poglablja občutek zmede, ki prevzame bralca ob branju Piccola.

Ko pa se Piccolo poganja za ciljem, ki ustreza «sredinski» usmeritvi dnevnika, se po besedah samega direktorja otrese vsakršne negotovosti, tako npr. med zadnjo volilno kampanijo v korist načelnika krščansko demokratskega moštva Franca Richettija. Jedro vprašanja je v tem, da se Piccolo na tak način zapira v tradicionalni in zato konservativni okvir političnega razmerja med petstrankarsko koalicijo in Listo za Trst. Ne nudi pač alternativnih upov javnemu mnenju, ki so ga nove krajevne uprave «brez Liste za Trst» že globoko razočarale. Ne pospešuje, včasih pa celo duši glas in izkušnjo novih osebkov, ki si tudi v Trstu mukoma krčijo pot. Značilno se mi zdi, da si le ti znajo poiskati prostor v siceršnjem krajovnem tisku.

Postavlja se torej vprašanje svobode izražanja in sili tudi v Trstu z novimi kvaliteta v ospredje. Odpira se na tej osnovi nov, tudi tržni prostor na področju občil. Že spomladi 1987 je lastnik dnevnika La Repubblica sklenil uvedbo krajevnega uredništva za tržaško izdajo, načrt so nato opustili, ko se je Scalfari odločil, na vpreže vse sile v petkovo ilustrirano prilogo, da bi bil kos podobni že vpeljani pobudi dnevnika Corriere della sera.

Spričo nevarnosti, da bi preureditveni načrt skupine Monti iznakazil svojško podobo lastnih dnevnikov z osredotočenjem časnikarskih in oblikovnih dejavnosti zunaj nadzora krajevnih uredništev, se utegne razkorak med domačim javnim mnenjem in listom samim še povečati. Občutek nemoči pri časnikarjih in sodelavcih Piccola utegne sprostiti kakovostnejše strokovne moči v prid nove založniške pobude, ki bi se za smoter postavila resno zastopanje in usmerjanje naprednejšega, ne zgolj levičarska javnega mnenja. Govori se o Republici ki bi jo okrepila pridružitve Mondadoria k skupini Espresso z izrecnim namenom prodora v območje krajevnih občil. Govorice omenjajo Gazzettino di Venezia ter še druge krajevne dejavnike.

Morda je pa res pri koncu doba monopola poročanja v rokah tržaških liberal-nacionalnih krogov. K mnogoterosti glasov med domačimi občili pa utegne prispevati tudi «pritisk» naprednega, slovenskega in italijanskega javnega mnenja, ki naj se že zdaj izpriča. Preizkusnih kamnov velikih vprašanj, začeni pri vprašanju sožitja in priznanja manjšinskih pravic v tem obsejnejem prostoru, resnično ne manjka.

Ugo Poli

Jugoslavija brez olepševanja in faz

Če se ne bo zgodilo nič bistvenega, se bo Jugoslavija po ocenah jugoslovanskih ekonomistov gospodarsko kmalu znašla na dnu evropske lestvice, verjetno celo nižje kot leta 1950. Medtem ko so drugi občutno napredovali, je Jugoslavija, ki je imela nekoč eno najvišjih stopenj gospodarske rasti, vedno bolj nazadovala, zlasti še po letu 1979. Med leti 1971 in 1978 je bila stopnja gospodarske rasti v Jugoslaviji v povprečju 3,1%, kar je nad povprečjem evropskih tržnih gospodarstev (2,6%), vendar pod povprečjem južnoevropskih držav, ki so za analizo bolj pomembne, ker so najbolj podobne Jugoslaviji. Že vse od leta 1983 zahodnoevropske in večina južnoevropskih držav pospešujejo stopnjo gospodarske rasti, v Jugoslaviji pa ta stopnja naglo upada. Tega leta je zadolženost Jugoslavije presegla dovoljeno raven po mednarodnih standardih (25% tekočega deviznega priliva), leta 1987 pa je bila Jugoslavija že najbolj zadolžena država v Evropi.

V začetku 70 let je bila Jugoslavija s 7,7% nezaposlenih nekoliko nad južnoevropskim povprečjem (7,1%), leta 1987 je imela s 13,8% sicer nekoliko manjšo nezaposelnost kot južnoevropske države (15,2%), vendar pa veliko večjo kot Grčija (7,4%), Portugalska (9%) in zahodnoevropske države (9,8%).

V začetku 70 let je imela Jugoslavija še dopustno stopnjo inflacije (10,3%), že leta 1983 pa je bila (40,8%) dvakrat višja kot v južni Evropi in šestkrat večja kot v zahodni Evropi. V zadnjih nekaj letih pa smo po višini inflacije daleč pred vsemi v Evropi.

Tudi po rasti izvoza Jugoslavija občutno zaostaja za Evropo. Leta 1987 je bil fizični obseg izvoza 172% večji kot leta 1970, v zahodni Evropi 219%, v južni Evropi pa 306%. V tem pogledu močno zaostaja tudi za vzhodnoevropskimi državami, ki so imele v tem obdobju povprečno letno rast fizičnega izvoza 6,1% (Jugoslavija le 3,3%).

Darovi in prispevki

Ob poravnavi naročnine so v sklad Dela prispevali tovariši:

Ota Nadja - Krogel 3.000 lir, Kante Ivan - Gabrovec 13.000 lir, Milič Drago - Zgonik 7.000 lir, Štoka Slavko - Kontovel 8.000 lir, Turco Tatjana - Boljunec 10.000 lir, Zobec Izidor - Boljunec 8.000 lir, Ota Mario - Boljunec 8.000 lir, Kozina-Ota Geni - Boljunec 8.000 lir, Grgič Jasmina - Bazovica 8.000 lir, Visentin Elio - Nabrežina 15.000 lir, Peric Josip - Cerovlje 8.000 lir, Mokole Ludvik - Prečnik 8.000 lir, Lansetti Giorgio - Nabrežina 3.000 lir, Peric Bernard - Štivan 8.000 lir, Malalan Lucijan - 20.000 lir.

Milan Kučan

Povezanost politike in kulture

Zdaj ni toliko vprašanje, ali si reform želimo, brez njih nam bo življenje kratkomalo neprijazno, brez perspektiv in sleherne možnosti, da ujamemo pospešene tokove sodobne civilizacije. Toda prav zato se moramo zavzeti tudi za drugačno tolmačenje jugoslovanske sinteze, da se ta ne bo poskušala izpeljevati zgolj iz obstoječe zavesti jugoslovanskih republik in pokrajin; takšna kot je zdaj, je bolj ostalina preteklosti kot izraz nove, s svetom ujete prihodnosti.

Mi pa rabimo tako zavest, ki bo osmišljena s širšim, vidiki humanizacijskih in civilizacijskih procesov v Evropi in v sodobnem svetu sploh v najglobljem interesu vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti. To pa pomeni, da morajo nosilci te sinteze biti ljudje, ki s svojo mislijo in delom niso samo ozko nacio-

Predsednik ZSKD Ace Mermolja nagraduje zmagovalko literarnega natečaja na temo «Kako se počutim v manjšini», dijakinja slovenske gimnazije v Celovcu EMICO WUTTE med osrednjo Prešernovo proslavo na Tržaškem 19. t.m.

strukturni zgradila zavest, ki je v nedrjih sedanje krize zmogla zaznati zametke novega, možnosti in spodbude za prehod v nov razvojni vzgon; ki nas iz življenja, ki teče zdaj globoko v «kraljestvu nujnosti», zmore približevati življenje blizu začetkom «kraljestva svobode».

Te dneve se pogosto sliši, kako da se je v političnih zaostritvah v nekaterih delih Jugoslavije «zgodilo ljudstvo». Slovensko ljudstvo in narod sta se v zgodovini v glavnem dogajala s kulturo. Zdaj se tudi slovenski narod dogaja s politiko, drugače sicer kot ponekod drugod, pa vendar s politiko.

Najuspešnejši je slovenski narod bil, ko se je zgodil z obojim, v trdni povezanosti politike in kulture v časih OF in NOB. To si kaže zapomniti! Tudi zdaj, ko se poskuša od drugod v Slovenijo zapovedati, kaj je za Slovence dobro in kaj ni, in ko je treba povedati, da bomo na vsa strahovanja znali mirno, trez-

no in dostojanstveno, vendar odločno odgovoriti. Ne, ker bi verjeli, da more sila ravnati človeško pamet, ampak zato — če si pomagam z Andričem — ker nam ne bo težko preživeti mesecev in let, toda težko preživljamo ure in dneve.

Ko se od zarisa današnjega trenutka ta večer spet vračamo k Prešernu, se nam kaže kot vodilo tudi v tem: pesnik je lastni usodi in sreči navkljub zoper sleherno zgodovinsko in družbeno obdobje, vendar globoko prepričan v svoj prav in v potrebnost slovenske kulturne ohranitve, skoraj zoper vse, ne da bi kogarkoli sovražil, ob najtanjši človeški intimnosti oznanjal svobodo, enakost in bratstvo. V tem je videl poslanstvo svojega življenja, v tem nam je postal posebljeni simbol svobodnega človeštva in slovenstva v njem. V tem nam je končno osnova našega trajnega, tudi današnjega ravnanja.

(Iz govora na proslavi slovenskega Kulturnega praznika)

nalno, ampak tudi jugoslovansko, evropsko in svetovno razgledani. Skratka, ljudje, ki so razvoj slehernega naroda sposobni razumeti in izpeljevati iz razvojnih teženj razvitega sveta, iz premišljevanja splošnih teženj civilizacije, ki nastaja, in ne iz ozke nacionalne zamejenosti in avtarkije, zaverovanosti vase in zaklinjanja na zvestobo samemu sebi. Zaradi takšnih ljudi, ki so narodni tudi zato, ker so svetovljani, in zaradi ustvarjanja možnosti, da se za njihovi pogledi in projekti akcije zvrsti ustvarjalna energija večine, je demokracija za socializem tisti nujen pogoj, ki ga ni moč nadomestiti z ničemer. V tem je njeno jedro. Je zavest skupne odgovornosti, ki jo omogoča enotnost v razlikah; želja, da s pametjo in poštenostjo, z medsebojnim spoštovanjem in sodelovanjem in ne z volčjimi zobmi v volčjih časih dobro in uspešno odgovorimo na izzive in preizkušnje, ki so zdaj pred slehernim posameznikom i pred narodom.

ZKS je ponudila možne vsebinske točke takšne jugoslovanske programske razvojne sinteze. Ponuditi ga je mogla, ker se je v slovenski družbi, v njeni vse bolj izrazito delujoči politično pluralni

Naprošeni objavljamo:

Tiskovno sporočilo mladinskega odbora SKGZ

V sklopu informativnih večerov «Slovenija v Jugoslaviji», ki jih prireja Mladinski odbor Slovenske kulturno gospodarske zveze, bo v **torek, 28. februarja 1989 ob 20.30 v Gregorčičevi dvorani v Trstu** javna debata z naslovom: **USTANAVLJAMO SLOVENSKO DEMOKRATIČNO ZVEZO.**

Uvodne misli bo podal predsednik SDZ Dimitrij Rupel. Spregovoril bo predvsem o nastanku novega političnega gibanja in o prizadevanjih za vzpostavitev pluralističnega sistema v SR Sloveniji.

Dopis

Senator Spetič je avtorici tu priobčene in njemu naslovljenega pisma ter uredništvu DELA predlagal objavo dopisa, odgovora ter morebitnih odmevov. Avtorica Jasmina Grgič je na predlog rada pristala. Odgovor tov. Spetiča napovedujemo za prihodnjo številko.

Uredništvo

Spoštovani senator Spetič, imam 17 let in obiskujem 4. razred učiteljskega. Precej sledim problemom slovenske manjšine. Med drugimi časopisi berem redno Delo. Izhajam iz družine, ki je že desetletja na strani KP. Tako družinsko okolje je gotovo pripomoglo k temu, da sem se pred dvema letoma vpisala v ZKMI. Nisem se več vpisala, ker sem precej spremenila svoje gledanje na razne družbene probleme in predvsem na slovensko problematiko. Zelo hvalevredno se mi zdi, da se mladi Slovenci, ki so vpisani v ZKMI, zanimajo za razna družbena in politična vprašanja, kot npr. za problem mamil, za priznanje palestinske države, za žensko enakopravnost in tako naprej, ampak mislim, da bi se kot pripadniki manjšine morali najprej ukvarjati s problemi, ki so pri nas, kot pravi tudi pregovor: hic Rhodus, hic salta. Gotovo veste, da je lansko leto delovalo društvo, ki si je

krogi prebudijo iz pasivnosti. Očitno se motim. Mogoče sem pod vplivom množičnega pisanja o študentskem gibanju leta 68, ki ste ga vi, kot študent občutli na lastni koži, če se ne motim.

Občutek imam, da določeni politični krogi ne sprejemajo z veseljem nikakršnega novega gibanja, ki bi ga sami ne imeli pod kontrolo. Zgleda, da so našim političnim predstavnikom zelo všeč razne resolucije, pisanje, raznovrstno razgovarjanje, nekaj, kar bi problem premaknilo z mrtve točke, pa ne stori nihče. Tudi vi v vseh posegih in člankih

stalno pozivate, naj manjšina premosti pasivnost, naj enotno in borbeno nastopi, itd. V Delu številka 22 pišete, da «od besed in obljub ne živimo». Ne razumem pa, zakaj ne pridemo od tega pisarjenja na konkretne akcije. Gotovo imate dovolj veliko težo v KPI, da bi lahko dali pobudo za masovno organizacijo novih oblik boja.

Zelo hvaležna bi vam bila, če bi mi obrazložili, zakaj do takih akcij ne pride in kaj mislite, da bi lahko mladi naredili v zvezi s tem.

Jasmina Grgič

Zaščita narave? Da, hvala! Zeleni jakobinci? Ne, hvala!

Ob koncu leta 1984 je občinska uprava v Dolini, prva (in za sedaj edina) v pokrajini in med prvimi v deželi ustanovila na svojem ozemlju Park oziroma zaščiteno področje. Formalna odobritev v občinskem svetu je sledila večletnim pripravam.

Ves čas priprav so bile reakcije med prebivalstvom pozitivne, ali vsaj tako je zgledalo na številnih javnih srečanjih, ki so se jih udeleževali, kot se je kasneje izkazalo, predvsem ljubitelji narave. Zato je po odobritvi načrtov kot strela z jasnega presenetil protest občanov iz Gročane, Peska in Drage, ki je bil na začetku nedvomno spontan. Uprava je zaman skušala razložiti prizadetim, da od Parka ne bodo imeli škode, kvečjemu kako korist. Vse to se je dogajalo tik pred novimi volitvami. Ustanovitev Parka so v občinskem svetu odobrili komunisti, socialisti in demokristjani.

Slovenska Skupnost pa, ki je s svojimi svetovalci sodelovala pri zaključnih pregledih dokumentacije, pa se je blagohotno vzdržala.

Spontan protest občanov na predvečer volitev je bil za marsikoga preveč privlačen, da ga ne bi izkoristil v volilne namene. To je storil kak krajevni socialist, kljub temu, da je njegova stranka park podpirala. Najdlje pa je šla Slovenska Skupnost, ki je na predvečer volitev razdelila priloženi letak. Obema strankama se je volilna operacija obrestovala, saj sta na volišču Pesek krepko povečali število glasov. Na račun komunistov, seveda. Dogodek je zelo poučen. Prvič: jasno kaže, kakšnim lažem nasede prebivalstvo, če ni pravočasno seznanjeno in pritegnjeno k sodelovanju. Drugič: kako neplodno je pogosto dogovarjanje in usklajevanje z nekaterimi političnimi silami. Ko na obzorju zagledajo možnost povečanja glasov, se požvižgajo na vse, tudi na lastno dostojanstvo, in ti zabodejo nož v hrbet.

O tem, kako Park počasi napreduje in o njegovi vsebini, prihodnjič.

Stojan Sancin

Kolektivizem v Gročani

Vsako levičarsko občinsko upravo vodi v osnovi kolektivistična ideologija. Prej ali slej jo ta privede do tega, da se začne boriti proti lastninskim pravicam svojih občanov.

Sedaj je na vrsti s takšnimi in podobnimi posegi kratenja stoletnih pravic dolinska občina. Župan Švab je dal izvesti arhitektinji Dusani Valecic «Podrobne načrte varstva okolja Parka doline Glinščice in zaščitene področja Pesek». Zanimivo je, da je v načrtu slovenskega le ta podnaslov, vse drugo je italijansko, skupaj s podrobnim opisom, pravilnikom in navodili. Namen načrta je pač ta, da se popolnoma omeji svobodna uporaba zemljišč ter gozdnih in drugih površin na področju «vodenega rezervata».

Točno bodo razmejili ozemlje in določili, kje lahko paseš, kje kosiš, sečeš drva, pobiraš suhljad in kje vsega tega ne smeš delati. Pri vsem tem pa bo občina lahko na debelo razlašala, tudi izven tega območja za potrebe raznih turistov, ki bodo potrebovali parkirišča, razne «centre», znanstvene inštitute in servise. Lahko bodo celo prepovedali vožnjo z avtomobili pred vasjo in hoditi peš do svojih domov, njiv in podobno. Kot v srednjem veku. Občina bo tudi dovolila, kje lahko zgradiš hišo in podobno. Vse to bo upravljala cela množica komisij in komisarjev, ki bo bedela in pazila nad vsem tem kolektivističnim početjem. Kot v rdeči armadi. Pravijo, da bodo to domačini, a ni dvoma, da bodo notri vrnili celo vrsto Dusani Valecic in podobnih elementov, ki bodo dejansko ukazovali kaj se sme in kaj ne.

Če bodo koga kje zalotili, da vrši kako «nedovoljeno» dejavnost, recimo, da pobira listje tam, kjer bi bilo treba pobirati suhljad ali obratno, bo oblast takoj priskočila z visoko globo. Iz teksta načrta ni razumljivo, če je predviden tudi arest.

PESMI.

postavilo za cilj pospeševanje uveljavljanja enakopravnosti slovenščine. Društvo se je imenovalo Žive naj vsi narodi. V njem so sodelovali dijaki raznih političnih prepričanj. Zanimivo pa je, da so bili dijaki, vpisani v ZKMI, že od vsega začetka proti temu društvu, jasnih utemeljitev tega nasprotovanja niso nikoli dali. Mogoče, da so bile to višje direktive. Tudi potem, ko je društvo Žive naj vsi narodi nehalo delovati in sem poskušala organizirati sestanek dijakov, da bi prediskutirali različna mnenja o načinu reševanja slovenske problematike in o možni organizaciji dijaškega gibanja, ki bi se s tem problemom ukvarjalo, nisem naletela na nikakršno navdušenje. Nekaj časa nato sem v Primorskem dnevniku brala zelo zanimivo vest, in sicer, da so na 24. pokrajinskem kongresu tržaške federacije ZKMI sklenili, da ustanovijo «Gibanje mladih Slovencev». Kar mi je znano, pa je še sedaj ta dober namen v zraku.

Mislila sem, da lahko prav mladi, kot najbolj aktiven in revolucionaren del družbe, pripomorejo, da se politični

Dopolnilo goriških komunistov o manjšinskih pravicah v dokumentu za 18. kongres KPI

Kongresna skupščina v zvezi z vprašanjem zaščite slovenske narodne manjšine v Italiji in s priznanjem njenih pravic ugotavlja, da je treba dopolniti kongresni dokument s posebno točko o narodnih in jezikovnih manjšinah, in sicer v poglavju tretjega dela, kjer je govor o «novi državnosti in o pravicah državljanstva». Pri tem naj bi se upoštevale novosti, ki izhajajo iz najnovejše razprave bodisi v okviru italijanskega političnega življenja bodisi na ravni Evropskega parlamenta in drugih mednarodnih forumov.

Kar posebej zadeva slovensko narodnostno skupnost, ki sestavlja precejšen in zgodovinsko opredeljen del prebivalstva F-JK ob vzhodni meji v treh pokrajinah Trsta, Gorice in Vidma, je nujno, da se končno pride, po štiridesetih letih veljavnosti republiške ustave, do njenega dejanskega in polnega priznanja na osnovi specifičnega vsedravnega zaščitnega zakona.

Zakonski instrument naj bi izhajal iz upoštevanja, da je treba obravnavati manjšino kot posebno družbeno formacijo in kot kolektivni subjekt, ki nosi specifične interese. V okviru tega priznanja je potrebno manjšini zagotoviti ustrezne pravice, ki bi omogočile: uporabo maternega jezika v javnih in uradnih odnosih; razpolaganje s slovenskimi šolami vseh vrst in stopenj in možnost upravljanja le-teh z avtonomnimi kolegialnimi organi; javno televizijsko oddajanje v slovenskem jeziku; priznanje in finančno podporo kulturnim in znanstvenim ustanovam slovenske manjšine; posebna jamstva pri načrtovanju in upravljanju zgodovinskega in manjšinskega teritorija, ki morata upoštevati značilnosti in etnično ravnovesje in se obenem skladati s potrebo po družbenem in gospodarskem razvoju krajevnega prebivalstva. Vsedravnega zakonskega ukrepa mora nadalje osvetliti in opredeliti kompetence, ki v zvezi z manjšinskim vprašanjem pripadajo Državi, Avtonomni deželi F-JK in ostalim krajevnim ustanovam. Odgovorno in ne konfliktno soodločanje je namreč potrebno na vseh ravneh, istočasno pa je odločilnega pomena, da se zaščitne norme izvajajo v pretežni kompetenci krajevnih ustanov ob polni in aktivni soudeležbi manjšinskih predstavniških organizacij.

Na koncu je treba tudi poudariti, da ni mogoče delegirati rešitve vseh odprtih vprašanj slovenske narodnostne skupnosti izključno formalnemu zakonskemu instrumentu, kolikor so za del neposrednih in posrednih ovir, ki onemogočajo polno ovrednotenje in dosledno

izvajanje manjšinskih pravic, odgovorne obstoječe države nacionalističnega predsodka. Načela sožitja in medsebojnega spoštovanja so potrebni pogoji za rast in zrelost celotne civilne družbe, za kar so odgovorne javne ustanove kot tudi vse ostale komponente družbenega življenja s političnimi strankami vred.

Savin Jogan

V nasprotju z ustavo

Čeprav lahko govorimo o posebni skrbi za položaj manjšin že med NOB (tudi v sklepih II. zasedanja avnoja se govori o zagotavljanju vseh nacionalnih pravic narodnim manjšinam), lahko štejemo obdobje zadnjih tridesetih let kot moderno dobo njihovega uveljavljanja kot subjekta v političnem in širšem življenju. Vse od sklepa izvršnega komiteja CK ZKJ o položaju narodnih manjšin (1959) do danes je namreč problematika položaja in razvoja teh skupnosti (ki dobijo v Ustavi 1963 naziv narodnosti, da bi s tem poudarili, da ne gre za «manjše» ali ožje pravice, temveč uživajo enakopraven položaj z narodi ne glede na število svojih pripadnikov) v središču družbenega življenja, še posebej pa v zvezi z delovanjem političnega sistema. V tem obdobju beležimo tudi pomembne nove prvine glede položaja narodnosti in kvalitete zagotavljanja enakopravnega položaja njihovih pripadnikov: glede pouka, ustanavljanja organizacij narodnosti, izenačitve pravic narodnosti s pravicami narodov idr. Vedno pa je bila pravica do rabe jezika narodnosti kot bistveni izraz njene kulture in načina za enakopravno uveljavljanje v javnem življenju med najpomembnejšimi pravicami v tem okviru.

Razumljivo je, da je jezikovnim in drugim vprašanjem v zvezi z enakopravnim položajem narodnosti in njihovih pripadnikov posvečena potrebna pozornost tudi v ustavah republik in avtonomnih pokrajin, da se na ta način še posebej poudarijo posebnosti, ki izhajajo iz uveljavljenih oblik kulturnega življenja, organiziranja in tradicij posamezne narodnosti. Tako je v Ustavi SR Slovenije posebej poudarjena in zajamčena pravica (tako kot v nekaterih drugih) glede uporabe narodnostnih simbolov, možnost uvedbe dvojezičnega izobraževanja in vzgoje, stiki z matičnim narodom ter ustanovitev posebnih samoupravnih skupnosti za prosveto in kulturo italijanske in madžarske narodnosti.

S slovenskim manjšinskim vprašanjem, kot se je zgodovinsko opredelilo v F-JK, sta tudi neposredno povezani politika in praksa dobrega sosedstva in aktivnega ter dejanskega sodelovanja ob meji, ki predstavljata za manjšino (ne samo za slovensko v Italiji, ampak tudi za italijansko v Jugoslaviji) osnovni razlog za obstoj in razvoj ob vzdrževanju neposrednih stikov in odnosov z matičnim narodom.

Zaradi takega pomena, ki ga zvezne in republiške ustave dajejo tem vprašanjem in številnim, neredko dokaj različnim izkušnjam glede njihovega uveljavljanja, je razumljivo, da so **Teze za izdelavo zakona o uradni rabi jezikov narodnosti**, ki so v obravnavi v delovnih telesih Skupščine SFRJ, naletele na precejšen odmev v javnosti.

V samih tezah v glavnem niso sporne določbe, ki razčlenjujejo opravila, pri katerih naj bi se uradno uporabljal jezik narodnosti (o enakopravni rabi z ustreznim jezikom naroda se sicer ne govori) in način njegove rabe. To, kar bistveno moti, je vprašanje, zastavljeno v tezah, ali bi bilo treba določiti «nekakšne kvantitativne meje te rabe glede na obstoječe rešitve v posameznih tujih zakonodajah» (opomba k 1. tezi). Na to dilemo pa 9. teza že nedvoumno odgovarja: način in pogoji uradne rabe jezikov se «v odvisnosti od številčnosti in zgoščenosti pripadnikov posameznih narodnosti na območjih, kjer živijo, natančneje uredijo z akti...».

Žal poznamo tako prakso nekaterih «tujih držav», ki jo Teze jemljejo za model, in vemo, da je bila deležna odločnega zavračanja ne le naše politične javnosti, temveč tudi pristojnih mednarodnih teles in da je v nasprotju s hel-sinško listino in drugimi mednarodnimi dokumenti. V grobem nasprotju je tudi s črko in duhom naše ustave, z ustavno opredeljeno vlogo in odgovornostmi republik in avtonomnih pokrajin.

To, kar je v tem trenutku pomembno, ni le zavrnitev takega osnutka (to sta medtem že storila predsedstvo RK SZDL Slovenije in organizacije Italijanov za Reko in Istro), temveč v nič manjši meri vprašanje, kako je tak akt, ki je v grobem nasprotju z ustavo in s temeljnimi vrednotami in cilji jugoslovanske federacije, lahko prišel v skupščinsko proceduro mimo poprejšnje temeljite razprave v SZDL in kako se do tega opredeljujejo ustrezni organi Zveze komunistov Jugoslavije.

Samovolja predsedstva tržaške trgovinske zbornice

Že več let deluje v našem mestu društvo «Ercole Miani», ki si je zadalo nalogo, da ustvari v Trstu možnosti za debato o najrazličnejših problemih s predavatelji, ki so na državni ravni. Letos so na vrsti srečanja z igralcem Paolom Vilaggiom, ki bo po predstavitvi svojega zadnjega filma «Fantozzi va in pensione» spregovoril o problematiki upokojujencev in starostnikov, s policistko somalskega porekla Dacio Valent, ki je bila tarča nizkotnega rasističnega napada celo samih kolegov, s profesorjem Sergiom Turonejem in bivšim sindikalistom Lucianom Lamo, zdajšnjim podpredsednikom senata.

Radi bi spregovorili o « aferi », ki je nastala pri organizaciji teh srečanj. Vodstvo Trgovinske zbornice, oz. predsednik Giorgio Tombesi, je odklonilo prošnjo za uporabo dvorane v ul. San Nicolò, čes da okrogla miza proti rasizmu in pa predstavitev knjige profesorja Sergia Turoneja o krizi sindikata v 80 letih ob prisotnosti podpredsednika senata Luciana Lame ne spadata v seznam manifestacij, katerim je namenjena uporaba dvorane. Zdi se neverjetno, da uprava omogoča srečanje Teniškega krožka ali pa razprave o ustanovitvi Casinaja (!), hkrati pa pokaže hrbet podpredsedniku senata, unverzitetnemu profesorju, «črnki».

Istočasno gre zabeležiti «veto» občinskega odbora pokroviteljstvu srečanja s palermkim županom Leoluco Orlando, ki je že dolgo let v prvi vrsti na bojni črti z mafijo. Ob tem ne pozabimo, da je tržaška občinska uprava za časa maxi procesa proti mafiji v Palermu nastopila kot prizadeta stran z ostalimi 80 italijanskimi mesti, ki so na ta način skušala podpreti boj proti organiziranemu kriminalu. Naravnost nesramno je ravnanje tistih, ki si ne upajo javno povedati razlogov takega zadržanja, kaj še njihovo zagovarjanje.

Še hujši je molk političnih sil v tej situaciji. Če izvzamemo jasen in odločen nastop vodje občinske komunistične skupine Maurizia Pessata in radikalne poslanke Adelaide Agliette, moramo ugotoviti presenetljivo tišino predstavnikov sindikatov (celo provincialnega

tajnika CGIL, ki je v upravnem svetu Trgovinske zbornice?), strank, kulturnih društev, intelektualcev, cerkve, krajevnih uprav.

V takih primerih nadutost tistih, ki tako zlahka pišejo pisma za prijatelje in branijo Trst pred obtožbami, da je eno izmed središč korupcije mladoletnikov, meji, oz. postane naravnost neumnost!

Po drugi strani pa se ne gre toliko razgrevati za tako majhne probleme. Lama je bil celo dvajsetletje na vodstvu sindikata v CGIL, ena izmed najvidnejših oseb v boju za pravice delavskega razreda, sedaj je podpredsednik senata: Tombesi mu noče dati dvorane. Kako bo reagiral na tako provokacijo predstavnik CGIL, ki je v upravnem odboru Trgovinske zbornice?

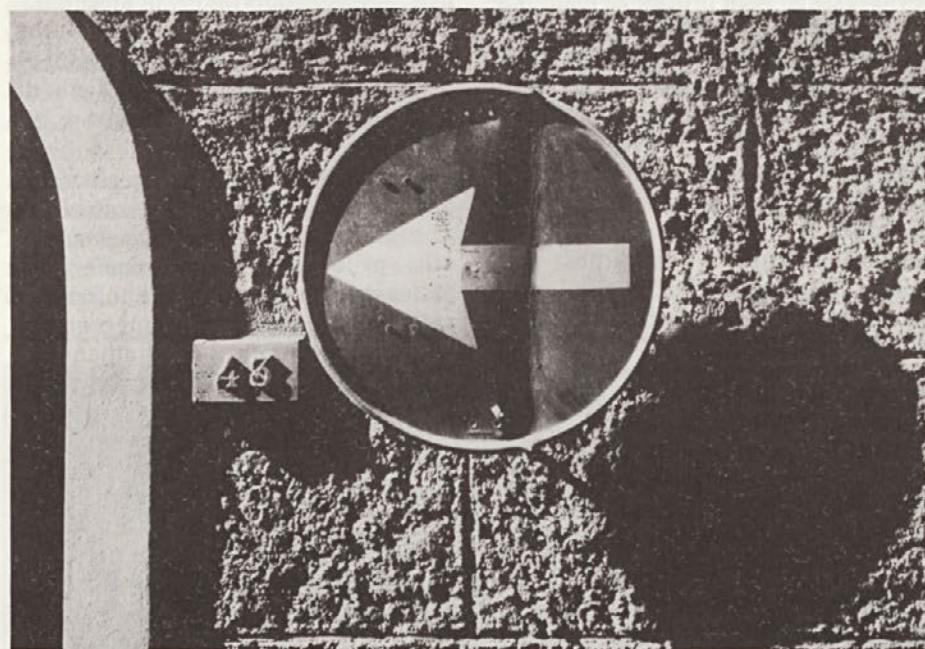
Dacia Valent nima vstopa v dvorano v ulici S. Nicolò. Kakšni problemi za «črnko», ko je papež že itak jasno obsodil rasizem (lokalne cerkvene oblasti pa so še tako in tako prezaposlene z evangelizacijo Tržičanov). Dežela je pred nedavnim izrazila solidarnost Da-

ci Valent; v tem primeru pa še ni zavzela nobenega stališča glede ravnanja vodstva Trgovinske zbornice.

Vodstvo društva Ercole Miani bo vsekar organiziralo napovedana srečanja. Istočasno se je odločilo, da bo vložilo sodstvu tožbo zoper tako ravnanje, ki je nedvomno prikazalo v sramotni luči številne javne institucije.

Dimitrij Gruden

Fotograf Mauro Caselli

Pred nedavnim so zaprli razstavo tržaškega fotografa Maura Casellija, ki je bila na ogled v galeriji «Studio PHI» v ulici S. Michele. Številni obiskovalci so si lahko ogledali slike mladega ustvarjalca, ki je predstavil prvič v javnosti svoje delo.

Rdeča nit, ki se prepreda skozi vse njegove fotografije, je spreminjaje tega, kar nas obdaja, iz narave v kulturo, prehod iz konkretnega (narava) v svet predstav (kultura). Casellijevo delo je usmerjeno k premostitvi razpoke, ki po njegovem mnenju obstaja med predmeti kot takimi in predstavami, ki jih imamo o njih. Njegove slike je mogoče gledati na dva načina: zgolj kot fotografski posnetek, ki je cilj samemu sebi, ali pa v luči nazorov, ki so vodili roko fotografa pri iskanju predmeta za sliko.

Razstava je imela med poznavalci laskav uspeh, saj so Caselliju predlagali, naj prinese svoja dela v Ženevo, še prej pa naj bi razstavljal v Ljubljani.

Slovenci v Italiji, evropski integracijski procesi in evropska levica

Simpozij KPI o Slovencih v Italiji, evropskih integracijskih procesih ter evropski levici v novi, sodobno opremljeni občinski dvorani v Dolini 18. t.m. Sklepno misel je prispeval tov. Gianni Cervetti, načelnik komunističnih poslancev v evropskem parlamentu.

Med nagonaska spoznanja sodi ugotovitev, da so večji procesi za male skupnosti usodnejši kot za velike. Izrazitejši sta zato pri manjših skupnostih, narodih, državah opreznost ali kar nezaupljivost že do samih procesov, ki jih preraščajo, kaj šele do njihovega nekritičnega povečevanja. Dogajalo pa se je tudi, da so se pred njimi zatekali v krčevit odpor in bolj ali manj zavestno zapisovali usihanju in odmiranju.

Tem žlahtnejša in kočljivejša je zato naloga odgovornejših in bistrovidnejših sil v takih skupnostih pri oprezovanju za najhujšimi premiki v zgodovinskem veletoku; pač ne zato, da bi zamižali pred čermi, ki jih je struga polna, temveč zato, da se «nežna lupinica» srečno prekrvari mednje. Zgodovina evropskih ljudstev je posejana z etničnimi brodolomi. Prizanesli niso niti ljudstvom, ki so bila številnejša in udarnejša od slovenskega, druga pa so se — med njimi slovensko — veletoku prilagajala, da bi ujela tisti val, ki bo zaplul mimo čeri v nov rokav, v novo obzorje zgodovine. To tvorbo, nenaivno, dinamično upoštevanje okolja, ta čuječnost je slovenskemu narodu omogočila, da je previharil prelomne preizkušnje, od pokristnjanjevanja, protestantizma in protireformacije, do razsvetljenstva in industrijske revolucije, družbene razslojitve in nazorske razčlenitve, od preraščanja svojih interesov med srednjo in jugovzhodno Evropo in neposredne izpostavljenosti fašistični uničevalnosti tja do izzivov današnjega časa.

Z nizom zgodovinskih kompromisov v najplemenitejšem pomenu besede so

se Slovenci, pogosto v skrajni sili razmer, zavestno odpovedovali absolutizaciji lastne samobitnosti, da bi je v celoti ne zapravili; predajali so se tveganjem presnavljanja, izmenjave z okoljem, da so dohajali čas in si krčili pot v bodočnost.

Zavest o tem, da pojem integracijskih procesov ne pomeni nujno soznačnice za narodnostno utapljanje, nemara pa celo priložnost za diferenciacijsko brstenje ter priznavanje in upoštevanje razločkov, je med današnjimi generacijami Slovencev, zlasti še v italijanskem zamejstvu posebno živa. Napaja jo pač zgodovinska izkušnja narodnoosvobodilnega boja, ko se je integracijski proces demokratične protifašistične koalicije in jugoslovanskega federalizma izkazal preprosto kot «ultima ratio», skrajni pogoj narodnostnega obstanka. Znano je, kako je povojna razcepljenost Evrope na dva sovražna tabora dodatno prizadela narod, ki se je bil pustil zapeljati po Hitlerju; bržkone ni naroda, ki bi si od pospešenega evropskega združevanja lahko več obetal kot nemški. Manj navzoče pa je v evropski zavesti spoznanje, kako je ista razcepljenost — navzlic njihovemu nezanemarljivemu prispevku v protifašističnem boju — opeharila Slovence za davni sen o Zedinjeni Sloveniji v nenasilnem mejaštvu s sosedi; pribila ga je na križ s tremi zamejskimi kraki v «severnoatlantski» Italiji, «varšavski» Madžarski in «neodvisni» Avstriji ter matičnim krakom v «neuvrščeni, federativni» Jugoslaviji. Kako bi Slovenec ne zahrepenel po Zedinjeni Evropi?

Toda kdor bi se predajal pobožnim sanjam in upom, bi kmalu trčil ob trdo resnico, da vladajo integracijskim procesom — nič manj danes kot včeraj — neizprosni pogoji tekmovalnosti, koristoljubja, zakon močnejšega, bogatejšega, požrejšega.

Neobrzdani tok integracijskih procesov bi privedel do tega, da bi močnejši postali še močnejši, šibkejši — še šibkejši. Mar se nekaj takega ne odvija že pred našimi očmi? Slovenija je danes res najbogatejša republika v jugoslovanski federaciji, toda bogata v eni najrevnejših evropskih držav. Slovenci v italijanskem in avstrijskem zamejstvu živimo v pogojih evropske omike sicer nevredno zaščitene manjšine, a vendar v državah, ki štejeta med najrazvitejše v Evropi in v svetu. Razkorak v družbeni blaginji ob italijansko jugoslovanski meji se še vedno širi. Smo lahko zares brez skrbi, da se ob tem ne poglobljajo med rojaki na obeh straneh meje razločki, večajo razdalejje že kar v miselnosti, v kulturi, v stvarnem ocenjevanju gospodarskih in političnih dogajanj, v zavesti najširših plasti prebivalstva?

Kako nam je torej ravnati, da integracijskih procesov ne prepustimo stihiji, da jim nadenemo uzdo razuma in vaje demokratičnosti, kdo naj te vaje zavijati? Vsakomur je jasno, da gre za izrazito politična vprašanja v najizobnejšem pomenu besede; kot takih se jih v okviru evropske levice loteva KPI, ob skromni zavesti, da se tudi sami nismo kar čez noč spreobrnili v pristaše evropskega združevanja, da so v nas samih včasih mukoma zorela spoznanja o neogibnosti obsežnejšega nastanka naših političnih prizadevanj in hlapeli nezaupljivost ter prekomerna opreznost.

Če naj se povrnem k ožji temi naše ga naslova, bomo zlahka ugotovili nekaj bistvenih razločkov v obliki potezov javnega mnenja na tej in na oni strani meje — denimo, konkretno — glede zahodnoevropske integracije dvanajsterice. Priznati bomo morali, da prevladuje v SR Sloveniji val prostodušne, mestoma umetno razpihovane in notranjepolitično krmiljene «evroforije». Drugače pri nas! V naši sredi namreč tli — sicer manj zaznavno — nekakšna skeptična ravnodušnost, ki marsikdaj vodi v podcenjevanje bodisi priložnosti kot nevarnosti, ki jih naplavlja zdaj že de-roči tokovi evropskih integracij.

Ne bi sicer mogli trditi, da ni treznih glasov, ki svarijo pred obema skrajnostima in kličejo k njenemu premagovanju, toda daleč je še do tega, da bi na javno mnenje tako pri nas kot v Sloveniji odločilno vplivali, ga oblikovali in usmerjali.

Razumljivi sta do neke mere pri Jugoslovanih zaskrbljenost in celo zbeganost, saj se jim evropska blaginja kot »fata morgana« vse bolj izmika na obzorju sprčo vse trših pogojev tržnega uveljavljanja na konvertibilnem, tehnološko zahtevno standardiziranem tržišču; da ne omenjamo v zadnjih časih že tudi odkritih nagibov Bonna, da se — zlasti po nedavnem izbruhu nemškega nacionalizma in rasizma na volitvah v Berlinu — pridruži Parizu pri uvedbi vizumov za jugoslovanske državljane; pomislimo le, da jih je samo lani v ZRN zaprosilo za ugodnosti političnega zavezišča kakih 20.000.

Manj preprosta pa utegne biti razlaga sorazmerno skromnega zanimanja za Evropo, ki prevladuje med Slovenci v Italiji, če za hip odmislimo beneške rojake, ki jih je stiska pognala po Evropi s trebuhom za kruhom in so v novi evropski domovini odkrivali skozi boj za delavčeve pravice in lastno dostojanstvo pravo, slovensko podobo stare domovine. Kaj pa v Trstu in Gorici? Težko bi dejali, da je prodrla zavest, da živimo navsezadnje v političnem prostoru, ob katerega vse vztrajneje pljuska jo posledice stvarnih procesov evropskih integracij na vseh ravneh ter na vseh poljih. Le pogledjmo!

Ozrimo se najprej na vseevropsko merilo procesa KEVS. Začel se je z uspehom helsinške faze sredi prejšnjega desetletja. Za nas je pomemben, ker so z njegovim vzdušjem najtesneje povezani osimskimi sporazumi, pač najpomembnejši mejnik tukajšnje polpreteklosti. Skozi beograjsko in madridsko fazo se je prebil do dunajske, ki je pred kratkim ne le iz tako imenovane tretje košare državljanjskih svoboščin izpostavila ravno manjšinske in jezikovne pravice temveč tudi dosegla sporazum o mandatu za pogajanja med obema vojaškima taboroma o uravnovešenem krčenju konvencionalnega orožja. Če upoštevamo še predlanski sporazum med Reaganom in Gorbačovom o umiku evroizstrelkov, nove predloge o krčenju strateških izstrelkov, sklep varšavskega pakta o enostranskem umiku nezanimljivih količin sovjetskega orožja in oboroženih sil iz nekaterih vzhodnoevropskih držav kot tudi samostojno odločitev o krčenju vojaških izdatkov nekaterih vzhodnoevropskih zaveznic, ugotovimo lahko, da ti premiki nujno terjajo prevrednotenje vojaške vloge dežele Furlanije-Juljske krajine in

strateškega pomena tako imenovanih »goriških vrat« v smeri iskanja sprostitev celega niza vojaških služnosti in omejitev, ki ovirajo mednarodno gospodarsko vlogo F-Jk.

Pomisljmo le na še zdaleč neizčrpane možnosti ronškega letališča ali pa na birokratske zaplete okrog nekaterih še nedospelih soglasij vojaških oblasti glede turističnega izkoriščanja obale selsljanskega zaliva, če sploh ne omenjamo daleč usodnejših vprašanj radonske onesnaženosti okolja ob ameriških jedrskih oporiščih v naši deželi in nerazrešeno vprašanje tako imenovanega »dvojnega ključa« in stopnje omejene suverenosti naše republike glede odločitev o uporabi jedrskih izstrelkov na njenem ozemlju.

Z vojaško platjo pa še niso izčrpane vse novosti, ki nam jih v zadnjih letih ponuja vseevropsko obzorje. Če so neozdravljivi skeptiki menili, da spada jo poudarek Mihaila Gorbačova o planetarni soodvisnosti in skupnem evropskem domu ali pa misel papeža Wojtyła o vzhodni in zahodni poluti skupnih evropskih pljuč ter njegova proglasitev sv. Cirila in sv. Metoda za evropska sozavetnika med ideološke dimne zaves, pa naj danes le priznajo, da se je dim razkadil in pustil za sabo novo podobo evropske pokrajine. 25. junija lani sta SEV in EGS podpisala v Luksemburgu skupno deklaracijo o vzajemnem priznanju. Dozorela sta, prodrli in našla skupen jezik dva orjaška interesa. Plansko vodena gospodarstva so spoznala, da se iz kmetijske neuspešnosti in tehnološke zavoženosti lahko izmažejo z zahodnoevropskimi finančnimi in tehnološkimi sredstvi ter s krčenjem in prekvalificiranjem obrambnih stroškov. EGS je spoznala, da ne bo kos severnoameriškega in japonskega tekmeu, če ne bo odpravila svoje notranje tržne

razkasanosti in ju vsaj dohajala v tekmi za večji delež pri orjaški ledini vzhodnoevropskega in sibirskega trga. Na temelju sporazuma smejo zdaj vzhodnoevropske države sklepiti dogovore ne le s poedinimi članicami EGS, temveč z EGS kot politično priznano celoto. V novih političnih in gospodarskih razmerah bi naša dežela utegnila odigrati pomembno vlogo.

Poudariti gre pri tem v prvi vrsti interes naše republike kot take. V zaenkrat sicer še skromnem skupnem znesku deleža evropskega dela SEV v zunajtrgovinski izmenjavi EGS gre namrec levji delež ZRN zavoljo njene finančne in tehnološke trdnosti ter kajpak njenih prednostnih odnosov z NDR. Avstrija je svoj položaj krepko izkoristila. Pri premagovanju svojega relativnega zaostanka bi se torej morala Italija naravno opreti na Furlanijo Julijsko Krajino. Pa ne le zastran njene zemljepisne lege in bližine kot prirodnih danosti kolikor prej zavojo bogate izkušnje njenega gospodarstva v tovrstnih razmerjih. Pomisljmo le na tako rekoč prirojeno vlogo tržaškega pristanišča, saj seže njegovo naravno zaledje globoko na območje SEV. Niti najhujše obdobje hladne vojne ni pretrgalo vseh niti v tem tkivu; pristaniški ustanovi pa lahko štejemo v priznanje, da ni čakalo ravno uradnih blagoslovov, da je pretrgane niti začelo na novo navezovati. Znano je tudi, da bi tržaški ladjedelnici trša predla brez sovjetskih naročil ter da se furlanski industrijski podjetniki lahko ponašajo ne le z milijardnimi posli v SZ temveč — in to je v danih razmerah še zlasti pomembno — z ugledom in zaupanjem pri sovjetskih oblasteh.

(Dalje prihodnjič)

Ravel Kodrič

Pogled na udeležence odmevnega mednarodnega znanstvenega srečanja o reformi socializma na Poljskem, Madžarskem ter v Jugoslaviji, ki sta ga na pobudo tovarišev Vlezija in Kučana pripravila v Trstu institut »Gramsci« v FJK ter marksistični center pri CK ZK Slovenije 9., 10. in 11. t.m.

da bi prišlo do izvolitve predsednika v našem rajonskem svetu na podlagi uveljavitve avtonomije izvoljenih svetovalcev ter programa, ki naj bi ga s svojimi predlogi dopolnjevali predstavniki vseh drugih demokratičnih strank v rajonskem svetu, da bi tako prišlo do politično «čvrstega» predsednika, ki bi pač užival podporo široke večine v rajonskem svetu. S tem namenom smo kmalu po volitvah povabili na srečanje predstavnike socialistične stranke in Slovenske skupnosti. Naših glasov bi skupaj zneslo 9, kar pomeni v našem primeru večino. Računali smo, da bi taka večina lahko iz svoje srede izvolila predsednika slovenske narodnosti. In to ne iz kakega abstraktnega načela, temveč iz upoštevanja krajevne stvarnosti glede na druge rajonske svete v tržaški občini. Zato smo bili in smo še vedno mnenja, da ima utemeljeno in upravičeno biti predsednik obeh kraških rajonskih svetov Slovenec. Tema dvema strankama smo torej predlagali dogovor o programski listini, ne da bi kot stranka relativne večine terjali predsedniškega mesta izrecno zase; izpostavili smo le potrebo, naj bi po možnosti bil pripadnik slovenske narodnostne manjšine. Zastopniki socialistov in lipove vejice so z našimi predlogi načelno soglašali, toda izgovarjali so se, da morajo svoje poteze podrediti odločitvam v okviru pogajanj za večinsko koalicijo v občinskem in pokrajinskem merilu. Spet naj bi se, po njihovem, sestali, če se bo izkazala potreba. Odtlej je minilo več mesecev. Sami seveda nismo čakali križem rok. Spet smo povabili na srečanje predstavnike vseh demokratičnih strank: od demokratistov in republikancev do socialistov in lipove vejice. Do sestanka je prišlo na sedežu kršćanske demokracije na Opčinah. Spet smo ponudili v obravnavo program KPI ter pozvali sobesednike, naj tudi sami predložijo lastne programe, da bi po tej poti prišli po možnosti do zedinjenega programa in — kot že rečeno — izvolili predsednika, ki naj bi ga imeli vsi za sposobnega poštenjaka in bi jamčil za uresničevanje dogovorjenega programa. KD in SSK sta res postregli z lastnim programom, vsi pa so trmoglavili pri stari pesmi: na višjem mestu potekajo pač neka pogajanja, tam naj bi tudi odločali o tem, kdo naj postane predsednik našega rajonskega sveta. Vsiljevali so nam torej logiko delitve oblasti zunaj demokratično izvoljenega telesa. Toda svetovalci so menili le polnoletni in zmožni samostojnega presojanja o tem, kaj je rajonskemu svetu potrebno, da bi uspešno deloval! Skratka: navzlic naši vsemi, da bi ta predlog prodril, bitke nismo zmagali. Prevladala je logika delitve oblasti. Prišli smo tako do zadnje seje in rojstva pred časom spočetega pankrta...

Kako odmeva med prebivalstvom to pajdašenje socialistov z neofašistično stranko v rajonskem svetu?

Ta dogodek pomeni za vse naše ljudi, za Slovence v socialistični stranki, za somišljenike lipove vejice prav gotovo grobo žalitev. Prizadeli so najbolj prvinska čustva našega prebivalstva. Vsega bi si pričakovali, le tega ne, da bi pripustili k demokratični igri predstavnika tiste stranke, ki si lasti dediščino črne preteklosti in je še danes odgovorna za mazanje slovenskih napisov, skrunitev par-

cionarji. Očitno je bilo samo, da je s seboj pripeljal funkcionarje, ki so že v Cassandrovi komisiji pred desetimi leti dokazali svoj prejudicialni prezir do Slovencev in nenaklonjenost manjšinskim pravicam nasploh.

Od vlade si torej nimamo bogvekak pričakovati. Lahko samo upamo, da se bo podvzela in predložila svoj osnutek, pa naj bo še tako slab, samo da se neha zavlačevanje in omogoči parlamentu, da se loti zakonodajnega dela.

Nad perspektivo sprejemanja nekega zaščitnega zakona se namreč zgrinjajo temni oblaki. Demokršćanski kongres je ustvaril z ošibitvijo De Mite vse pogoje za izbruh vladne krize že pred evropskimi volitvami. Če bi do tega prišlo, ne da bi vlada izpolnila neprimišljeno dane obveze o predstavitvi svojega osnutka, bi bili priča nedopustnemu zavlačevanju, ako že ne pravemu dokazu, da tudi v tej mandatni dobi ne bo nič iz rimskih mlinov. Kajti pomladi bodo evropske volitve z ustreznim prekinjanjem dela parlamenta, nato sledijo počitnice, jeseni in pozimi pa razprave o finančnih zakonih in državnem proračunu. Medtem se bo mandatna doba parlamenta desete zakonodaje že krepko prevesila preko polovice, začetek devetdesetih let pa bodo označevale krajevne volitve, ko se tukajšnje stranke nerade soočijo z «nepopularnimi» motivi, kot je zaščita slovenske manjšine.

Tem pogojem lahko še dodamo pasivnost naše manjšine, oziroma njenih organiziranih struktur. Zaman bi iskali krivce za to. Vprašati se kvečjemu moramo, ali ni to logična posledica razočaranja in splošnega trenda, ki skuša prikazati kot nesodobne in torej nesmiselne tradicionalne oblike demokratičnega boja v svetu, kjer so družbene organizacije in participacijo nadomestile vplivne skupine ali «poslovni lobbyji».

tizanskih spomenikov, za razsajanje po rajonskih svetih proti uporabi slovenščine. To je enostavno žaljivo za naša čustva!

Kako ocenjuješ pozornost, ki so jo dogodku odmerila slovenska občila?

Zdi se mi, da se je ob tej priložnosti Primorski dnevnik omejil na golo informacijo. Ni si namreč v najmanjši meri privoščil — zakaj, ne vem — komentarja dogodkov, ki so za naše ljudi preprosto škandalozni. Tak pristop se mi pač zdi vsega obžalovanja vreden.

Komunisti smo prejšnje dni v Gorici zbrali svoje izvoljene predstavnike, da bi skupaj razpravljali o nastalem položaju in nalogah, ki stoje pred nami. Zavzeli smo se za poživitev akcijske enotnosti med Slovenci in razširitev zavezništva z demokratičnimi Italijani. To pomeni, da smo predlagali možno enotnost, ne pa abstraktno mitizirane in ohromljene enotnosti. Izrekli smo se za akcijo s tistimi, ki nanjo pristajajo, nimamo pa namena obstati in čakati, če bi se kdo obotavljal. Eden izmed tovarišev je med razpravo simboliziral položaj s trditvijo, da smo komunisti pripravljani iti v juriš, četudi sami in brezupno, kajti nekdo mora braniti načela. Drugi mu je takoj odvrnil, da ne bomo šli v juriš sami. Prav to je cilj našega predloga, naj bi razpravo o nastalem položaju in nujnih pobudah nadaljevali na zboru vseh slovenskih izvoljenih predstavnikov, od parlamenta do rajonskih svetov. Zbor naj bi bil, seveda, odprt javnosti in predvsem tistim Slovincem, ki delujejo na področjih kulture, gospodarstva, v šoli in podobno. Zavedamo se, da ima vsak izvoljeni za seboj volilce, množico Slovencev, marsikdaj tudi Italijanov. Naše predstavništvo je torej zgovorno in neizpodbitno, tako tudi naša odgovornost pred skupnostjo, ki nam je zaupala delikatne upravne ali politične naloge. Zato se mora ta čut odgovornosti izkazati prav sedaj, ko gre za zgodovinsko odločitev v zvezi z usodo bodočih slovenskih generacij.

Večkrat smo poudarili, da bodo potek razprave, sama perspektiva odobritve zaščitnega zakona in njegova vsebina odvisni od naše borbenosti in od širine ustvarjenih zavezništov. Sedaj moramo, vsi skupaj, preiti od besed k dejanjem.

Stojan Spetič

KD F. Venturini priredi

GLAS IZ RIMSKIH MLINOV

Srečanje s sen. Stojanom Spetičem,

edinim predstavnikom slovenske manjšine v italijanskem parlamentu
v soboto, 25. t.m., ob 20. uri v Centru A. Ukmar-Miro pri Domju.